

Sosiaali- ja terveysministeriö

Viite: Lausuntopyyntönnö 27.6.2024 VN/36421/2023; STM118:00/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisestä asumistuesta ja eläkkeensaajan asumistuesta annettujen lakien muuttamisesta

THL kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. Hallituksen esityksessä esitetään muutoksia yleiseen asumistukeen ja eläkkeensaajan asumistukeen. Tavoitteena on erityisesti valtion talouden tasapainottaminen ja asumistukimenojen kasvun hillitseminen. Samalla tukea kohdennetaan pienituloisimmille ja vähävaraisimmille tuensaajille. Tässä lausunnossa vastataan lausuntopalvelussa esitettyihin kysymyksiin erityisesti taloudellisen toimeentulon näkökulmasta.

Lausuttavaa yleisen asumistuen enimmäisasumismenojen kuntaryhmituksen muuttamisesta (yleisestä asumistuesta annetun lain 10 §)

Kuntaryhmituksen ajoittainen tarkistus on perusteltua, mikäli asumismenojen kunnittaisissa tasoissa tapahtuu pysyviä muutoksia. Tarkistuksen olisi hyvä perustua useamman vuoden havaintoihin asumismenoissa. Kuntaryhmään III siirrettävissä kunnissa asumismenot näyttävät esityksen mukaan olevan asumistuen saajilla alemmat kuin kuntaryhmässä II keskimäärin, joten siirto saattaa olla perusteltu. Toisaalta jää epäselväksi, ovatko nämä kunnat juuri kuusi alimman asumismenojen tason kuntaa kuntaryhmässä II, onko niiden asumismenojen tasossa tapahtunut muutoksia muihin kuntaryhmän II kuntiin verrattuna, ja kuinka lähellä kuntaryhmän III tasoa asumismenot ovat näissä kunnissa. Ilman näitä tietoja on vaikea tarkemmin arvioida, kuinka perusteltu muutos on.

Lausuttavaa yleisen asumistuen varallisuusharkinnasta? (yleisestä asumistuesta annetun lain 13 §)

Asumistuesta leikattaessa varallisuusharkinnan palauttaminen on yksi keino kohdentaa leikkaus muihin kuin taloudellisesti kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin. Esityksessä mainittujen THL:n tekemien suuntaa antavien laskelmien perusteella suurimmalla osalla yleisen asumistuen saajista ei ole nettovarallisuutta. Tämä muutos vaikuttaisi siten vain pieneen osaan tuensaajista eli suurimmalla osalla tuensaajista tuki ei laskisi tämän muutoksen myötä. Niillä asumistukea saavilla kotitalouksilla, joilla muutos vaikuttaisi asumistuen määrään, vähennys asumistuessa on huomattava. Koska vaikutukset ovat suuria näiden kotitalouksien osalta, on tärkeää, että varallisuuden arviointi on oikeudenmukaista ja perustuu luotettavaan tietoon.

Esitettyjä kriteereitä varallisuuden vaikutuksesta asumistukeen (huomioon otettavan omaisuuden alarajat sekä tuloihin lisättävä prosenttiosuus tämän ylittävästä omaisuudesta) ei perustella.

Varallisuusharkinnan palauttamisen vaikutukset riippuvat siitä, mitä varallisuuden lajeja otetaan huomioon tuloina. Tämän osalta on syytä varmistaa, ettei muutoksen myötä synny kestäättömiä tilanteita elinkeinon tai ammatin harjoittamiseen tarvittavan omaisuuden osalta. Lisäksi tulisi välttää vaikeasti realisoitavissa olevan omaisuuden ottamista huomioon tulona.

Lausuttavaa eläkkeensaajan asumistuen tuloharkinnan kiristämisestä? (eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 11 §)

Tämä leikkaus painottuu muihin kuin pienituloimpiin eläkkeensaajan asumistuen saajiin, joten se on leikkauksen toteutustapana perusteltavissa, jos tavoitteena on välttää kaikkein pienituloimpien taloudellisen aseman heikkeneminen tai toimeentulotuen roolin kasvu eläkkeensaajien toimeentulossa. Tosin lisäomavastuun tuloajat ovat niin matalat, että myös takuueläkkeen varassa olevien eli hyvin pienituloisten eläkeläisten asumistuki laskee hiukan.

Lausuttavaa eläkkeensaajan asumistuen omaisuuden vaikutuksen kiristämisestä? (eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 12 §)

Tämä leikkaus kohdentuu muihin kuin vähävaraisimpiin eläkkeensaajan asumistuen saajiin, esityksen mukaan hieman yli kuudesosaan eläkkeensaajan asumistuen saajista, eli vähävaraisimpien tilanne ei vaikeudu tämän seurauksena. Leikkauksen keskimääräistä suuruutta suhteessa nykyjärjestelmään niillä, joihin leikkaus kohdistuu, on vaikea arvioida esityksen perusteella.

Muutoksia huomioon otettavan omaisuuden alarajoissa sekä tuloihin lisättävässä prosenttiosuudessa tämän ylittävästä omaisuudesta ei perustella.

Lausuttavaa esityksen taloudellisista ja kansalaisvaikutuksista?

Esityksen mukaiset muutokset johtavat tulojen laskuun osalla yleistä asumistukea saavista ja useimmilla eläkkeensaajan asumistukea saavista, ja osalla nykyjärjestelmässä tukeen oikeutetuista tuen saaminen loppuu kokonaan. Tästä seuraavien tulonjakovaikutusten laskelmia ei tähän lausuntoon ollut tällä aikataululla mahdollista tehdä.

Esitettyjen muutosten vaikutukset kohdistuvat eri tavoin erilaisiin kotitaloustyyppeihin, eli ne voivat muuttaa tulonjakoa kotitaloustyyppien välillä. Yleisen asumistuen ja etenkin eläkkeensaajan asumistuen saajista valtaosa on yksin asuvia, joten näitä etuuksia koskevat muutokset vaikuttavat erityisesti yksin asuvien toimeentuloon. Lapsiperheiden osalta erityisesti yksinhuoltajaperheet ovat taloudellisesti haavoittuvassa asemassa. Esityksen mukaan yleisen asumistuen kuntaryhmämuutos laskee lapsiperheissä erityisesti yksinhuoltajaperheiden saamaa tukea. Myös varallisuusharkinnan palauttamisesta seuraava vähennys yleisessä asumistuessa niillä, joihin muutos vaikuttaa, on suurempi yksinhuoltajaperheissä, vaikkakin tämä muutos kohdistuu hieman suurempaan osaan tukea saavista kahden vanhemman lapsiperheistä.

Eläkkeensaajan asumistuen muutokset kohdistuvat eri tavoin eri ikäryhmiin ja sukupuoliin. Muutokset laskevat asumistukea sekä

euromääräisesti että suhteellisesti eniten kaikkein iäkkäimmillä tuensaajilla. Lisäksi naisilla eläkkeensaajan asumistuki laskee enemmän kuin miehillä, oletettavasti liittyen muun muassa naisten suurempaan osuuteen vanhimmissa ikäryhmissä.

Tarkempi muutosten merkityksen arviointi edellyttää uutta tietoa viimeaikaisten sosiaaliturvaleikkausten yhteisvaikutuksista. Muiden sosiaaliturvaleikkausten ohella myös muutokset elinkustannuksissa kuten kaavaillut terveydenhuoltomaksujen korotukset ja suuret vuokrankorotukset esimerkiksi Helsingin kaupungin vuokra-asunnoissa voivat kärjistää esitettyjen muutosten vaikutuksia taloudelliseen toimeentuloon osalla leikkausten kohteeksi joutuvista.

Lausuttavaa muista vaikutuksista?

Esitystä yrittäjien tulojen arviointiin Kelalle annettavasta harkintavallasta yksittäistapauksissa voidaan pitää oikeudenmukaisuusnäkökulmasta perusteltuna.

Lausuttavaa voimaantulosta?

Voimaantulossa olisi hyvä ottaa huomioon opiskelijoiden suunniteltu siirtyminen yleisestä asumistuesta opintotuen asumislisän piiriin 1.8.2025 siten, ettei opiskelijoiden asumisen tuen osalta synny liiallista hallinnollista kuormitusta näiden kahden muutoksen voimaantulon välillä.

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Esitetyillä muutoksilla asumistukeen edistetään tavoitteita valtion talouden tasapainottamisesta ja asumistukimenojen kasvun hillitsemisestä, ja tukea kohdennetaan pienituloisimmille ja vähävaraisimmille tuensaajille. Samalla muutokset heikentävät niiden taloudellista toimeentuloa, joihin leikkaukset kohdentuvat, etenkin niillä, joilla toimeentulotuki ei kompensoi laskua asumistuessa. THL:n aiemman arvion mukaan syksynä 2023 annetut sosiaaliturvaa heikentävät lakiesitykset olivat johtamassa merkittävään tuloerojen ja köyhyysriskin kasvuun vuoteen 2027 mennessä (Hiilamo ym. 2023). Hallituksen esityksessä mainitussa syksyllä 2024 valmistuvassa

hallituksen esitysten yhteisvaikutusten arvioinnissa tulisi kiinnittää erityistä huomiota tilanteisiin ja väestöryhmiin, joissa ehdotettujen muutosten yhteisvaikutus on kohtuuttoman suuri.

Pääjohtajan sijainen

Mia Nykopp

Johtaja

Piia Aarnisalo

SIGNATURES

ALLEKIRJOITUKSET

UNDERSKRIFTER

SIGNATURER

UNDERSKRIFTER

This documents contains 5 pages before this page
Dokumentet inneholder 5 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 5 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 5 sider før denne side

Detta dokument innehåller 5 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende